

عقاید خاص شیعه

استاد: حجت الاسلام و المسلمین دکتر فرمانیان

آموزشیار: حجت الاسلام و المسلمین رضایی

مقدمه

یکی دیگر از موارد اختلاف وهابیان با مسلمانان، سفر برای زیارت قبور پیامبران و صالحان است. آنها قائلند که اصل زیارت قبور امری مستحب است ولی سفر برای زیارت قبور را بدعت و ضلالت می‌شمارند. در این درس به بررسی ادله هر یک از طرفین بر حرمت یا جواز سفر برای زیارت قبور پرداخته خواهد شد.

شبهات وهابیت

سفر برای زیارت قبور

یکی دیگر از موارد اختلاف وهابیان و برخی از سلفیان با مسلمانان، سفر برای زیارت قبور پیامبران و صالحان است. هرچند وهابیان اصل زیارت قبور را امری مستحب می‌دانند؛ ولی سفر برای زیارت قبر را بدعت و ضلالت می‌دانند؛ برای مثال ابن تیمیه در حالی که سفر برای زیارت قبور را بدعت می‌داند، معتقد است که اصل زیارت قبور مؤمنان و به طریق اولی پیامبر اکرم(ص) امری مستحب است.^۱

بنابراین معلوم شد که وهابیان اصل زیارت قبور را می‌پذیرند؛ اما سفر برای زیارت قبور را بدعت می‌دانند. ابن تیمیه (که دیدگاه‌های او مورد پذیرش وهابیان است)، تنها دلیلی که برای حرمت سفر برای زیارت قبور ارائه می‌کند، روایتی است که در منابع اهل سنت نقل شده است: «لا تشد الرحال الا الى ثلاثة مساجد: المسجد الحرام و المسجد الاقصی و مسجدی هذا»؛ سفر نکنید مگر به این سه مسجد: مسجد الحرام، مسجد الاقصی و مسجد من.^۲

در پاسخ به این ادعا ابتدا به بررسی روایت مذکور و سپس به ارائه ادله مشروعیت و استحباب سفر برای زیارت قبور خواهیم پرداخت:

بررسی دلالتی روایت «لا تشد الرحال الا الى ثلاثة مساجد ....»

این روایت اثبات‌کننده مدعای ابن تیمیه و پیروانش نیست؛ چراکه روایت مذکور نوعی استثنای مفرغ است که مستثنی منه در آن ذکر نشده است؛ بنابراین یا باید به جای مستثنی منه «مسجد» باشد یا «مکان». به این معنا که «لا تشد الرحال الى مسجد الا الى ثلاثة مساجد» یا «لا تشد الرحال الى مكان الا الى ثلاثة مساجد».

اگر حالت اول فرض شود، تعارضی با سفر برای زیارت قبور ندارد؛ چراکه نهی شامل سفر برای زیارت قبور نمی‌شود. اگر حالت دوم نیز فرض گرفته شود، باید توجه داشت که حرمت سفر در صورتی است که هدف از سفر، آن مکان مورد نظر باشد، نه چیز دیگر؛ چراکه مسلم است که سفر برای کسب علم، تجارت و صلہ رحم و غیره جایز و بلکه گاه مستحب و حتی واجب است.^۳ بنابراین اگر با استفاده از ادله‌ای دیگر اثبات شود که زیارت قبور مستحب است، سفر برای آن نیز مستحب خواهد بود. پیش از این نیز دیدیم که ابن تیمیه و پیروان او اصل استحباب زیارت قبور را انکار نمی‌کنند.

SCO۱: ۹: ۴۸

^۱ . رک: ابن تیمیه، مجموع فتاوی ابن تیمیه، المکتب التعليمی السعودی بالمغرب، ج ۷، ص ۳۳۰ - ۳۳۱.

^۲ . بخاری، الصحيح، دارالفکر، ج ۲، ص ۵۶؛ ابن تیمیه، مجموع فتاوی ابن تیمیه، ج ۷، ص ۸.

^۳ . در این باره رک: تقی الدین سبکی، شفاء السقام فی زیارة خیر الانام، تحقیق سید محمد رضا حسینی جلالی، چاپ چهارم، ص ۲۳۳ - ۲۳۷؛ نجم الدین طبری، روافد الايمان الى عقاید الاسلام، بیروت: دارالولاء، ص ۱۰۲ - ۱۰۴.

سفر برای زیارت قبور

افزون بر موارد فوق، تفسیر ابن تیمیه از این روایت با سیره رسول خدا(ص) و صحابه تناقض دارد. از ابن عمر نقل شده است که پیامبر اکرم(ص) هر شنبه پیاده یا سواره به مسجد قبا می‌رفت.^۱ در این سفرها گاه صحابه نیز همراه ایشان بوده‌اند. همچنین نقل شده است که بلال برای زیارت قبر پیامبر(ص) به مدینه آمد. ابن عساکر این واقعه را چنین نقل کرده است: «هنگامی بلال به شام رفت، پس از مدتی پیامبر را در خواب دید که به او می‌گفت: ای بلال این چه جفایی بود که به من نمودی. آیا وقت آن نرسیده که به زیارت من بیایی؟! بلال هنگامی از خواب بیدار شد، با ناراحتی و نگرانی بر مرکب خود سوار شد و به سوی مدینه حرکت کرد. پس نزد قبر نبی اکرم(ص) رفت و صورت خود را بر قبر گذاشت و گریه کرد و...»^۲. همچنین خبر مستفیضی وجود دارد که عمر بن عبدالعزیز قاصدی را به مدینه فرستاد که از طرف او به پیامبر اکرم(ص) سلام و درود بفرستد.^۳

دلایل استحباب زیارت قبور

دلیل ۱. قرآن

در قرآن آیاتی مبنی بر استحباب زیارت قبور وجود دارد. برای مثال می‌توان به آیه زیر اشاره کرد: «وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا»؛ و اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند، پیش تو می‌آمدند و از خدا آمرزش می‌خواستند و پیامبر [نیز] برای آنان طلب آمرزش می‌کرد، قطعاً خدا را توبه‌پذیر مهربان می‌یافتند.

اگر چه این آیه شریفه مربوط به دوران حیات پیامبر اکرم است؛ ولی با بیانی می‌توان آن را به بعد از وفات آن حضرت نیز تعمیم داد. زیارت همان حضور است که عبارت است از آمدن به محضر رسول خدا(ص) حال چه برای استغفار باشد و چه برای امر دیگر. پیش از این در درس‌های قبل حیات برزخی را اثبات کردیم. بنابراین رسول خدا(ص) پس از مرگ نیز سخن انسان‌ها را می‌شنوند و حتی سلام آنها را پاسخ می‌دهند. پس دلیلی وجود ندارد که آیه مذکور را به حال حیات ایشان اختصاص دهیم.^۵

دلیل ۲. روایات

۱. بخاری، الصحيح، ج ۲، ص ۵۷

۲. ابن عساکر، تاریخ مدینه دمشق، بیروت: دارالفکر، ج ۷، ص ۱۳۷.

۳. تقی الدین سبکی، شفاء السقام فی زیارة خیر الانام، ص ۱۴۳.

۴. نساء، آیه ۶۴.

۵. نجم الدین طبری، روافد الایمان الی عقاید الاسلام، ص ۹۵. سبکی در شفاء السقام حتی در صورت عدم پذیرش حیات برزخی این آیه را شامل پس از

مرگ پیامبر نیز می‌داند و دلیلی مفصل بر آن اقامه می‌کند. رک: تقی الدین سبکی، ص ۱۸۱-۱۸۳.

روایات بسیاری در منابع شیعه و سنی در استحباب زیارت قبر پیامبر اکرم(ص) و حتی زیارت قبور وارد شده است. در ادامه به برخی از این روایات در این موضوع اشاره خواهیم کرد:

۱. من زار قبری وجبت له شفاعتی؛ هر کس که قبر مرا زیارت کند، شفاعت من بر او واجب می‌گردد.^۱
۲. من جائتی زائراً لا تعمله إلا بزیارتي کان حقاً علیّ أن أکون له شفیعاً یوم القيامة؛ هر کس به زیارت من بیاید و تنها کار او زیارت من باشد، بر من سزاوار است که شفیع او در روز قیامت شوم.^۲
۳. من حج فزار قبری بعد وفاتی کان کمن زارنی فی حیاتی؛ هر کس که حج بجا آورد و قبر مرا بعد از وفاتم زیارت کند، مثل کسی است که مرا در زمان حیاتم زیارت کرده است.^۳
۴. من زارنی بعد موتی فکأنما زارنی و أنا حی؛ هر کس مرا بعد از مرگم زیارت کند، همانند آن کسی است که مرا در حال حیات زیارت کرده است.^۴

باید توجه داشت که اسناد برخی از روایات مذکور، توسط ابن تیمیه و پیروان او مورد نقد و اشکال قرار گرفته است.^۵ با این حال خود ابن تیمیه و همچنین وهابیت زیارت قبر پیامبر اکرم(ص) را مستحب می‌دانند؛ البته مقصودشان از استحباب آن است که هنگامی نزد قبر حاضر می‌شوند، سلام و صلوات بر پیامبر(ص) بفرستند. در هر حال آنچه از عبارات خود ابن تیمیه به دست می‌آید آن است که زیارت را به دو نوع مشروع و غیرمشروع تقسیم می‌کند و زیارت مشروع را مستحب می‌داند.^۶ بنابراین اگر استحباب زیارت قبر پیامبر(ص) را (ولو به همان شکلی که ابن تیمیه گفته است) بپذیریم، سفر برای آن نیز مستحب خواهد بود؛ چراکه پیش از این دلیل ابن تیمیه و وهابیان را برای حرمت سفر برای زیارت رد کردیم.

دلیل ۳. سیره صحابه

پیش از این از سیره بلال و همچنین برخی دیگر از صحابه در سفر برای زیارت قبر پیامبر(ص) سخن گفتیم. در ضمن در روایات نیز اشاراتی به این سیره وجود داشت.

---

۱. علی بن عمر دارقطنی، سنن دارقطنی، بیروت: دارالکتب العلمیه، ج ۲، ص ۲۴۴. برای مشاهده دیگر منابع اهل سنت رک: نجم الدین طبری، روافد الایمان الی عقاید الاسلام، ص ۹۷.

۲. سلیمان بن احمد طبرانی، المعجم الاوسط، قاهره: دارالحرین، ج ۵، ص ۱۶.

۳. علی بن عمر دارقطنی، سنن دارقطنی، ج ۲، ص ۲۴۴.

۴. همان.

۵. رک: ابن تیمیه، مجموع فتاوی ابن تیمیه، ج ۷، ص ۲۹ و ۳۵. همچنین رک: شوکانی، نیل الاوطار، بیروت: دارالجلیل، ج ۵، ص ۱۷۸-۱۷۹.

۶. ابن تیمیه، مجموع فتاوی ابن تیمیه، ج ۷، ص ۳۰-۳۲.

دلیل ۴. عقل و سیره عقلا

انسان‌ها عقلاً تعظیم کسانی که خداوند آنها را تعظیم کرده است، امری نیکو می‌دانند. (کبری) مسلماً زیارت نیز از مصادیق تعظیم و احترام است. (صغری) بنابراین زیارت کسانی که خداوند آنها را بزرگ داشته است، امری نیکو است. (نتیجه)^۱

می‌توان به استدلال فوق شهرت و سیره مسلمانان را نیز افزود. همیشه در طول تاریخ قبور پیامبران و صالحان از سوی مسلمانان تکریم شده است و هیچ‌گاه نهی‌ای از طرف علمای مسلمان از این کار صادر نشده است. به جز پیامبر اکرم و اهل بیت ایشان از مهم‌ترین قبوری که محل زیارت مسلمانان بوده است، قبر بلال در دمشق، سلمان در نزدیکی مدائن، ابی ایوب انصاری در روم، شافعی (امام شافعیان) در قراقه، احمد بن حنبل (امام حنبلیان) در بغداد، ابوحنیفه (امام حنفیان) در بغداد و... اشاره کرد.^۲

SCO۲: ۲۸:۱۷

^۱ . درباره این استدلال رک: نجم الدین طبری، روافد الایمان، ص ۱۰۲.

^۲ . نجم الدین طبری، روافد الایمان الی عقاید الاسلام، ص ۱۱۳-۱۱۹.

چکیده

۱. بنابر عقیده وهابیت، اصل زیارت قبور مؤمنان و به طریق اولی پیامبر اکرم (ص) مستحب است، اما سفر برای زیارت قبور بدعت است.

۲. تنها دلیل بر حرمت سفر برای زیارت قبور روایت «لاتشد الرحال الا الى ثلاثة مساجد: المسجد الحرام و المسجد الاقصى و مسجدی هنا» است که در منابع اهل سنت نقل شده است.

۳. روایت مذکور نمی‌تواند حرمت سفر برای زیارت قبور را ثابت کند. زیرا استثناء در این روایت استثنای مفرغ است و مستثنی منه در آن ذکر نشده است. مستثنی منه در این روایت یا «مسجد» است یا «مکان». در صورت اول تعارضی با سفر برای زیارت قبور ندارد و در صورت دوم حرمت سفر را در صورتی ثابت می‌کند که هدف از آن سفر آن مکان باشد.

۴. دلایل اثبات استحباب زیارت قبور عبارتند از:

الف) آیات قرآن.

ب) روایات مختلف از منابع شیعه و سنی.

ج) سیره صحابه.

د) سیره عقلا.